

BEKİR ÇOBANZADE'NİN ŞİİRLERİNDE MİLLÎ KİMLİĞİN YENİDEN İNŞASI SÜRECİ VE MİLLÎ KÜLTÜR UNSURLARI

Salim ÇONOGLU

“Sizler için çizmeye yapışık bir parça çamur,
Benim için vatan toprağı.
Anna Ahmetova”

Öz

Bekir Çobanzade 'de, Kırım Türklerinin yaşadığı acı dolu devri edebî bir metinde ortaya koyarak, Kırım Türklerinin, geçmişten kaynaklanan yaratıcılığını yeniden çağdaş bir destan metni haline getirmeye, halkın, özgürlükleri boğan sıkıntılı havanın üstesinden gelebilmesi için millî ruhu, ortak kimliği harekete geçirmeye ve yeniden inşa etmeye çalışmıştır. Bu makalede de, Bekir Çobanzade'nin şiirlerinden hareketle, geçmiş ve bugün bağlamında millî kimliğinin yeniden inşası sürecinde millî kültür unsurlarının nasıl kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Bekir Sıtkı Çobanzade, Kırım, millî kültür, Kırım Türkleri, sürgün

Abstract

Bekir Çoban-zade, Crimea putting forth Turks are living in a painful cycle of a literary text, Crimean Turks in the past, the resulting creativity again to make a contemporary epic text, the people, the freedom of the national spirit to overcome the bull's troubled air, passing and reconstruction action common identity He has tried to. This article also Bakr Çobanzade poetry of movement, history and the process of reconstruction of national identity in the context of today will try to reveal how to use the elements of national culture.

Keywords: Bekir Sıtkı Çobanzade, Kırım, national culture, The Crimean Turks, genocide

I. Açıklama ve Sorun

Kırım'ın ve Kırım Türklerinin trajedisi, “modern dünya”nın bugüne kadar tanıdığı olduğu en büyük trajedilerden biridir. Bolşevik devrimi sonrası bir süreliğine esen yalancı bahar havası, devrimin taşlarının yerli yerine oturmasıyla kısa sürede yerini kışın dondurucu soğuşuna bırakmış ve devrim, masum insanları çarkları arasında hızla öğütmeye/tüketmeye başlamıştır. Binlerce insan sürgünlerde, toplama kamplarında, bomba ve kurşun yağmuru altında hayatlarını kaybetmiş, evlerinden/yurtlarından kopararak, bilmedikleri/görmedikleri yerleri yurt tutmak zorunda kalmışlardır. Devrim sonrasında Sovyet Rusya'nın hâkimiyetine giren Kırım, büyük zulümlerle karşılaşmıştır bu yeni ve karanlık dönemi. Kolektifleştirme, Sibiry'a gönülsüz sürgünlük, hapis ve ölümler, Kırım'ın çektiği acıların kâğıda dökülen kısa bir listesidir sadece.

Tarihin bize sıklıkla gösterdiği gibi, bir millet böylesi bir krizle karşılaştığı zaman yurtseverlik dili anlam ve önem kazanır. Bu bağlamda, bu trajik durumun Kırım için, ulusal bilinç ve millet kimliği kazanma noktasında önemli dönemeçlerin aşılmasına katkı sağladığı da gözden uzak tutulmamalıdır. Bir başka ifadeyle, Kırım trajedisi, bu trajediyi yaşayan toplumsal hayatı incitici acı sonuçlar içeriyor olsa da, milli kimliğe ve tarihi hafızaya güç vermiş ve bu iki düşünceyi beslemiştir.

Gregory Jusdanis, “Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, Milli Edebiyatın İcat Edilişi” adlı kitabında bir milletin millet olabilmesi için iki şeye ihtiyacı olduğunu söyler: “*Sınırlarım genişletmek ve kendi edebiyatını yaratmak.*” Bu ifade, kültürel kimliklerin yeniden inşasında, edebiyatın bu inşa sürecine katkısı anlamına da gelmektedir. Toplumsal ve bireysel anlamdaki tüm kazanımların ortak ifadesi olan millî kültür, bu anlamda bireysel kimlikleri daha büyük bir birliğe bağlar. Bu bağlantıyı sağlayan şey, edebiyattır. Edebiyatın millî kimliği inşa sürecindeki katkısı, özellikle milletin çözülüş devirlerinde daha belirgindir.

Bekir Çobanzade'de, Kırım Türklerinin yaşadığı acı dolu devri edebî bir metinde ortaya koyarak, Kırım Türklerinin, geçmişten kaynaklanan yaratıcılığını yeniden çağdaş bir destan metni haline getirmeye, halkın, özgürlükleri boğan sıkıntılı havanın üstesinden gelebilmesi için millî ruhu, ortak kimliği harekete geçirmeye ve yeniden

inşa etmeye çalışmıştır. Bu bildiride de, Bekir Çobanzade'nin şiirlerinden hareketle, geçmiş ve bugün bağlamında milli kimliğinin yeniden inşası sürecinde milli kültür unsurlarının nasıl kullanıldığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

II. Kültür Arayışları: Öze Dönüş

Millet bir takım ortak değerler etrafında bir araya gelmiş insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Şerif Aktaş'ın ifadesiyle, aynı dili konuşmak, ortak bir tarihi geçmişe sahip olmak, aynı ideali paylaşmak, acılar ve sevinçler karşısında aynı tepkileri göstermek bir milleti millet yapan özelliklerin başında gelir. Millet vücut veren bu değerler bütünü aynı zamanda o milletin ayırt edici özelliğidir. Milletin “kendi ben”ini keşfetmesi ve geleceğe hâkim olma isteğini de açıkça ortaya koyması her şeyden evvel bu milli duyuş tarzının doğru idraki ile mümkün olabilir(Aktaş, 1996:173) Kültürü meydana getiren unsurlar, toplumu oluşturan bireylerin hem militleşme aşamasına ulaşmasına hem de milli bir kimliğe sahip olmasını sağlar. Milli kimlik ise, bireyi ve toplumu diğer benzerlerinden ayıran özelliklerdir. Buradan hareketle kültürün milletleri ayakta tuttuğunu ve onlara zorlukları aşma noktasında güç kazandırdığını söyleyebiliriz.

Topluma millet olma vasfını kazandıran ortak değerler manzumesini güçlü kılmanın yollarından biri de edebiyattır. Edebiyat, dünü bugüne, bugünü geleceğe bağlamanın en etkili yoludur. Ancak takip edilen yolun istenilen sonuçları verebilmesi için edebiyatın da milli bir vafsa sahip olması gerekir. Bekir Çobanzade'nin şiirleri de bu bağlamda değerlendirildiğinde, milli kimliğin, milli kültürün ve milli şuurun temellerinin gösterildiğini; bu kimliğe, kültüre ve şuura yaslanarak var olmanın yollarının işaret edildiğini gözlemleriz. Çobanzade'nin çıkış noktası, milletin varoluşundan itibaren, içerisinde yaşadığı dünyaya tutunmasını sağlayan, toplumsal ve bireysel anlamda bütün kazanımlarımızın sığınağı olan ortak değerlerdir. Çünkü değerlerini keşfetme yolundaki bir milletin/bireyin başvuracağı yer, halkın yaşayışı, zevkleri, gelenek ve görenekleridir. Burada söz konusu olan değerler bütünü yaratan ve yaşatacak olan halktır. Bir milleti millet yapan değerler, halkın kolektif bilinçaltından süzülerek nesilden nesile aktarılır. Aynı şekilde halk; destan, efsane, masal, hikâye gibi anlatmalarda da kendi duyuş ve düşünüşünü, yaşama tarzının izlerini işler. Bu birikim, Kolcu'nun ifadesiyle, “Bir toplumu dışarıdan gelecek kültürel etkilenmelere karşı bir kalkan vazifesi gördüğu gibi, bilinçaltında bulunan değerleri yeniden hatırlamak ve hatırlatmak için de en sağlam yoldur.”(Kolcu, 2002: 15)

Bekir Çobanzade’de, yaşadığı coğrafyanın çetin hayat şartları içinde, zamana, kültürel, toplumsal ve siyasi hayatına hâkim olan düşüncelere odaklanarak, milletin hayatından güç alır ve milli kültür problemleri üzerine yoğunlaşır. Onun Türkçülükten de ilham alan gerçekliği, halka, kendi insanına yoğunlaşmasına sebep olur. Elbette amacı sadece insandan bahsetmek değildir. Aynı zamanda bu yolla milli bir kimlik/şuur yaratmak, toplumu milli kaynaklar aracılığıyla yeniden düzenlemek/bir araya getirmek ve yüzyılın ağır şartları altında manevi olarak kaybolan insanı yeniden tüm değerleriyle ortaya çıkarmaktır. Çobanzade’nin şiirlerinde sık sık milli kültür unsurlarına temas etmesi ve bu unsurları şiirlerinin ana konusu haline getirmesi, milli hafızanın teşekkülü ve sürekli canlı tutulması içindir.

III. Kaybedilen İnsan Arama ve Yeniden Ortaya Koyma

Çobanzade, toplumsal dinamiklerin hızla değiştiği ve dönüştüğü, yeni gelişmelerin tüm toplum yaşantısını derinden sarstığı/etkilediği bir dönemde eser vermiştir. Bu yüzden şiirleriyle çözümlü ve bozulmuş dönemdeki topluma yaşama refleksi olmaya çalışır. Yaşadığı yüzyılda sosyal ve siyasi anlamdaki olumsuz gelişmeler, yazarın, şiirlerinde milli şuurunu güçlendirecek temaları ön plana çıkartmasına ve olumsuzlu olumluya döndürecek çabalara katkıda bulunmasına sebep olmuştur. Özellikle Çobanzade’nin varlık alanı olan coğrafyada egemen güç haline gelen siyasetin kendi varlığını zulümle ispatlamaya kalkması, Kırımlıların o zamana kadar benzeri görülmemiş bir trajedinin öznesi haline gelmelerine sebep olmuştur. Böylesi bir dönem, şaire ait olduğu millete yol göstermek anlamında neler yapılabileceği noktasında önemli Fıratlar tanımıdır. Bu bağlamda Çobanzade, millet bilincine sarılmanın, problemleri ortadan kaldıracak en önemli enstrüman olduğunu göstermeye çalışır. Şiirlerinin büyük bir kısmında Kırım’ın öksüzlüğü ve yetimliği üzerinden, bu durumu ortadan kaldırmak için gerekli çözümlerin nerede olduğunu göstermeye çalışır.

Çobanzade, “Mağdur Türk” adlı şiirinde, başarılarla, zaferlerle dolu geçmişine rağmen, Türklerin hala içinde buldukları kötü durumun farkında olmadığını ifade eder. Arap, Acem hepsi yalancı dosttur. Çünkü onların hepsini bir koşuda geçmiştir. Kuvvetsiz elinden dili alınmış, bunu anlayamamıştır. Her yerde kendini yemiş, kendi çocuklarını yabancılara yedirip yaşamıştır. Türklerin de atadan kalan kuvvetli bir kalkan gibi dilleri vardır. Ama kıymeti bilinmemiştir. Çobanzade, Türklerin bir gün uyanıp uyanmayacağını düşünür. Adsız Yörükler ana dillerine dayanarak bir gün harekete geçecek midir? Bugün elbette dört bir taraf karanlıktır. Kâbe’de Kuran’ı bir başkası almış, mescitler tozlanmış, avcıların

yüzünde bir korkunç sevinç vardır. Geyiğin etrafında dizilmiş beklemektedirler. Ama her şeye rağmen uzakta Türkler için dua eden sadece Çobanzade'dir:

“Kardeşin, seninle ölüme giden;/Yalnız benim, elini göğze kaldırıp/”ümid”e, “ölmez!” diye ümitler verip/Yalnız benim, ağlayacak yaz, kış, bahar/Yalnız benim, kardeşin, ben “pis Tatar”

Bu uzun manzume tam bir aydın eleştirisidir. Çobanzade, uyku imgesiyle milletin/insanların kendilik bilinciyle yeniden doğmasını sağlamaya çalışır. Çobanzade, başına gelen bin türlü olumsuzluğa rağmen, Türklerin hala bunun farkında olmamasını eleştirir. Onlar her türlü oyuna rağmen uyumaya devam ederler. Elbette şairin eleştirdikleri, tarihin ortaya koyduğu tüm gerçeklere rağmen, bu gerçeği değerlendirecek idraktan yoksundurlar. Bu yoksunluk ve algı kaybı, bu süreçte onlara yaman bir ders vermiş ve milletin, milliyetin kıymeti eskisinden daha fazla bilinmeye başlamıştır. Buna rağmen yanlış düşüncelerinde ısrar edenlerin çevrelerine itiraf edemedikleri gayelerin ne olduğu ortadadır ve bu gayeler sadece boş hülyalardan ibarettir.

“Ezan Sesi” adlı şiirinde yurdundan ayrı şairin ezan sesiyle hatırladıkları ve milletine hatırlatmak istedikleri vardır. Dertlileri hak katına çağırın ezan sesi aracılığıyla, camiler henüz kapanmadan insanları bir araya gelmeye davet eder:

“Toplaşınız ezan sesini kaçırmadan/Günahınızı (Salgır)ırmağı gibi taşırmadan/El saçarak ak yürekle göklere/Başınızı çekinmeden koyup sert yere/hak katında yurt sağlığı dileyin”

Çobanzade, bu şiirde milletin önünde bambaşka hayat çerçeveleri açmaya çalışanların olduğu bir ortamda yabancı mecralar aramanın anlamsızlığı üzerinde durur. Ezan sesinden hareket ederek, edebiyata, topluma kaynaklık etmesi gereken ilhamdan bahseder. Şaire göre edebiyat denilen kavram, milletin hafızasında karşılığını bulacak göndermelere sahip olmalıdır. Ezan sesi de bu göndermelerden birisidir. Böylece, içerisinde barındırdığı kişisel, ya da toplumsal kimlikle bir anlamda toplumsal uyanışa da zemin hazırlayacaktır.

“Bir Esirin Mezar Taşı” şiirinde, memleketten ne kadar uzak olursa olsun umudunu yitirmeyen şair, bir gün sis kalktığında gözyaşlarını silip, yiğitler gibi ata bineceğinden söz eder. Ardından atın başını yurda doğru çevirecektir. Çünkü ölmez ümit sağ elinden şifa almıştır:

“Yürü savaş meydanını, yayan, atlı/ Bir ölüm seç, öl bir daha tatlı tatlı”

Çobanzade, her kavmin kendisine mahsus bir kurtarıcısı olduğundan bahsederek, Türklerin de kendi kurtarıcılarını beklemleri gerektiğini ve böylece bu kurtarıcının önderliğinde mukaddes ve zafer ışıklarının aydınlattığı milli ideale doğru yürüyeceklerini ve zincirleri kıracaklarını söyler.

“Haber Aldım” şiirinde de yol gösterici yeni bir insan tipi vardır. Dilde fikirde işte birliğe yemin eden, ama az önce kendi adını bilmeyen, horluğunu düşünüp utanmayan insanlar uyanmıştır.

“Kalk Esmâ Kardeşim” şiirinde de, “gönlümde dirildi genç Tatar kanı” diyen şair, artık Tatarın ayağa kalkma vaktinin geldiğini ve bu durumu dosta düşmana göstermek gerektiğini söyler:

“Varalım el ele şu korkunç düğüne/Mirzalar çürümüş giraylar ölü/Göstersin Tatar’ı artık genç çobanlar/Ozanlar, bahadırların unutulmuş dölü”

“Amma da Soğuk Şu Gurbet” şiirinde ise, gurbette yalnızlığın ağırlığı altında ezilen şair, Tatar’ı tekrar tahtına çıkarmak için yol gösterir:

“Ya yurdu korur da süreriz ömür/Ya yurt diye yanar da oluruz kömür”

Bir taraftan gurbetin, dışarıda kalmanın acısını her fırsatta okuyucusuna hissettiren şair, bir taraftan da okuyucunu sevginin ve hoşgörünün kaynağı olarak gördüğü yerli ve milli hayatla karşı karşıya getirir. Şiirlerinin büyük bir kısmında içerisinde yaşadığı toplumun geçmişten getirdiği ve bir hayat biçimi/değerler manzumesi haline koyduğu birikim vardır. Çobanzade, bir taraftan yeni siyasetin biçimlendirdiği ortam ve diğer tarafta eski hayat biçimi arasında mukayese yaparak, bir anlamda arzuladığı insan tipini ortaya koymaya çalışır. Kendi toplumuna ait değerleri özümsemiş bu yeni insan tipi, hayat karşısında dağılıp gitmeyecek ve toplumda böyle insanların çoğalması, ortak bir bilinç oluşturma noktasında büyük özgülük alanları oluşturacaktır.

IV. Toplumsal Belleğin Yansıması: Gelenek ve Tarih Bilinci

Tarih, bir milletin tüm varlığını, geçmişten getirdiği tüm birikimi geleceğe taşıyan bir zaman dilimidir. Bireyle millet arasındaki bağ, tarih denilen zaman dilimi üzerinde kökleşir. Tarih, bir başka ifadeyle milli hafızadır. Diğer yandan birlikte yaşanmış bir geçmiş olmadan kültürün ve milli bilincin kökleşmesine ve yerleşmesine de imkân yoktur. Bu bağlamda tarih, toplumsal bellek demektir. Tarihin elbette iyi bilinmesi

gerekir. Ancak bu bilginin yanında asıl önemli olan bu bilginin içselleştirilmesi, özümsemesi ve bir şuur dönuştürülmesidir.

Diğer taraftan tarihin hemen yanı başında toplumsal belleğin mülkü olan gelenek ve milli kültür de, insanların duyarlılığına etki ederek, toplumsal bir mutabakat oluşturmada bir araç olarak kullanılır. Bu etkilemenin en önemli kaynaklarından biri de edebiyattır. Toplumsal ve bireysel anlamdaki tüm kazanımların ortak ifadesi olan millî kültür, bu anlamda bireysel kimlikleri daha büyük bir birliğe bağlar. Bu bağlantıyı sağlayan şey, edebiyattır. Edebiyatın millî kimliği inşa sürecindeki katkısı, özellikle milletin çözölüş devirlerinde daha belirgindir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Kırım coğrafyasının Kırımlılar için acı sonuçlar içeren bir travma yaşatmış olmasına rağmen, ulusal bilinç ve millet kimliği kazanma noktasında Türkmen toplumuna önemli katkılar sağlamıştır. Çobanzadenin, şiirlerinde sık sık tarihi, gelenekleri ve milli kültürü referans olarak alması da olumsuz şartlar içerisinde sözü edilen bu araçlar yardımıyla yeniden bir kimlik inşası süreci olarak değerlendirilmelidir. Açıkçası bu çaba, kültürel/toplumsal/siyasi kimliklerin yeniden inşasında, edebiyatın bu inşa sürecine katkısı anlamına da gelmektedir.

Bu bağlamda, Çobanzade'de pek çok şiirinde günün/içinde yaşadığı zamanın ihtiyaçlarına cevap vererek, toplumu meydana getiren bireylerin milli bir bütünlük oluşturmaya yardımcı olur. Yazar, tarihe, geleneğe ve milli kültüre karşı geliştirdiği bu bakış açısıyla bir taraftan bu araçların bir toplumu oluşturan ortak değerler bütünüünün en önemli unsurlarından olduğunu ifade ederken, bir taraftan da asıl yaratıcı ve yaşatıcı kudretin bireyleri var eden bu toplumsal bellekten geçtiğini ifade etmektedir.

Millet hayatının tehlikeye düştüğü durumlarda manevi duyguların büyük görevleri olduğu bilinmektedir. Yetiş'in ifadesiyle, bu heyecanın tezahürlerinin yazıya geçirilerek muhafaza edilmesinin ya da zaman göre yeni şekil ve tarzlarda ele alınmasının sayısız faydaları da bulunmaktadır.(Yetiş 1978: 52) Çobanzade'nin "Ezan Sesi" adlı şiirinde, şair, bu sestən o kadar etkilenmiştir ki; ne zaman bir ezan sesi duysa, şuuraltına yerleşen ilk ezan sesini hatırlar ve manevi bir iklimin hasretini çeker. Hayatının sonraki dönemlerinde de bu nağmelerin etkisini sürekli hisseder. Ona göre bizi asıl bir arada tutacak bu rüyadır. Ezan aynı zamanda, o ülkede hür olarak yaşadıklarının bir sembolü olarak görülür. İşte bu yüzdendir ki, İstiklâl Marşı şâirimiz Mehmet Akif Ersoy da, İstiklâl Marşı'mızda ezana bu açıdan bakmış, onu hürriyetimizin, istiklâlimizin sembolü olarak görmüş ve hak, hürriyet, istiklâl, vatan, yurt

sevgisi gibi mukaddes kavramlarla birlikte, mâbed ve ezanı da saymış, onu da bağımsız ve hür yaşamanın olmazsa olmaz şartlarından biri olarak görmüştür. Çobanzade’de yurt sağlığı dilemenin yolunun bu sestten geçtiğini söyler.

Kırım-Tatar Türklerinin zengin bir sözlü edebiyat gelenekleri vardır. “Mane”, “çın” ve “beyitler” Kırım sahası sözlü edebiyat geleneğinin örnekleridir. “Mane”, “çın”, “beyit” veya Türkiye Türkçesi ile “mâni”ler, bütün Türk boylarının kendilerine özgü kültürel değerlerini ihtiva eder. Çobanzade’de, “Babama” adlı şiirinde Tatar çınlarından hareketle, savaşa katılan askerlerin üzerinden bir kahramanlık örneği vermek ister:

“Bir Tatarca çınlasın /Dost, düşmanlar dinlesin/ Dost, düşmanlar dinlesin/Savaşıyoruz düşmanlarla/Güreşiyoruz dağlarla”

Böylece bir çından hareketle şair, şiirini bağımsızlık, hürriyet ve öze dönüş metni haline getirir. Aynı tavır, “Çorabatır’a” şiirinde de belirgindir. Kırım’ın bağımsızlığı için büyük mücadele vermiş olan Çorabatır’ı ustaca dillendiren şair, vatan, millet sevgisi ve bağımsızlık fikri aşılama ve millî duyarlılığı ön plana çıkarmaya çalışır. O yıllarda Rus zulmü altında bulunan ülkesinde, yeni bir Çorabatır’ın çıkıp Kırım’ı bağımsızlığa kavuşturacağı beklentisi içindedir.

Kırım’da Halim Aydamak adlı yiğidin kahramanlıkları âşıklara bitmez tükenmez malzeme sağlarken, halkı için de bir moral kaynağı olmuştur. Çobanzade, “Halim Aydamak” adlı uzun manzumesinde de bu konuyu işler.

“Geçmişteki Suçlarımız” şiirinde Avrupa’nın Türk tarihine ait yalanlarından bıkan şair, yine tarihi referans olarak bu duruma karşı çıkar:

“Ay Avrupa, ey âlimler biliniz/Kitapların yalan söylese her zaman böyle/Daima kurarsan gözyaşından gök saray/Silkinirim, olurum hemen bir Cengiz”

“Küçük Sözler” şiirinde de kendisi küçük ama anlamı büyük sözlerden bahseder. Bu sözler kardeşten daha yakındır. Büyüğü küçüğü onun emrine uyar: “Yaşlı çoban sözleri, atasözleri/Yiğitlik türküleri, erkek sözleri/Yaşasam yüreğim bunlarla dolsun/Kabrimde bunlardan bir satır olsun”

Çobanzade’nin şiirlerinde tarihe, geleneğe ve millî kültüre karşı geliştirdiği bakış açısının merkezinde önemli yer tutan kavramlardan biri de dildir. Anayurt denilen kavramın aslında dilden ibaret olduğunun en güzel sağlamsının yapıldığı şiirleri vardır. Yurt gerçeğinin dilden başka

bir gerçek olmadığını da ifade eder. “Savaşa Dostlarım Hak Tatar Dili İçin” şiirinde Osmanlıyı Arap ve Acem diline önem verdiği için eleştiren şair, kendi diliyle kendine döndüğünü, sırrını, gönlünü bu dilde söylediğinden bahsederek, yurduna dolan yabancıların önüne set çekebilmenin yolu olarak ana dilini görür:

“ Savaşa dostlarım hak Tatar dili için/Savaşa kardeşler gerçeğe el için”

“Ana Dili” şiirinde, dilini Kırım’da Kazan’da bulduğundan söz eden şair, eğer dil olmasaydı yabancı ellerde, gurbet ellerde yürümenin zorluğundan dem vurarak, ana dilin düşmanların bile bilmediği en büyük sır olduğunun altını çizer:

“Kabrimde melekler sualler sorsa/Azrail dilimi bin kere düğümlese/Kendi ana dilimde söyle bana derim/Kendi ana dilimdeki şarkıyla ölürüm”

Aynı duyarlılık “Mağdur Türk” şiirinde de devam eder. Türk’ün çağımızdaki düşkün durumunun arkasında dilsizliğinin yattığını ifade eden şair, atadan kalan ve parçalanmaz bir kalkan olan dil sayesinde yüzyıllarca etrafını titreterek yürüyen Türkün, ana diline dayanmayı bıraktığı için basiretsiz olduğunu söyler. O halde tekrar kurtuluşa çıkmanın yolu Türkçe söylemek, Türkçe hiçkırmasıdır.

Çobanzade’nin şiirlerinin asli unsurlarından birisi de topraktır. İnsan zamanı ölçülerinde yerine pek çok şey koyabileceğimiz, kendisine pek çok unsur yükleyebileceğimiz toprak, insanla ilişkisi bağlamında çok zengin imkânlar sunmaktadır. Toprağın kültürel anlamda üretkenliği ve iletkenliği, ayaklarımızı bastığımız, evlerimizin üzerinde oturduğu zeminin sadece çer çöp olmadığını da anlamlı bir ifadesidir. Şair, şiirlerinde toprağı vatan olarak görür ve gerektiğinde uğrunda ölünebilecek bir özne olarak kabul eder. Şiirlerindeki farklı duygu yumakları, tüm farklılıklara rağmen toprak ve vatan sevgisinde birleşir.

“Bir Esirin Mezar Taşına” adlı şiirinde öz yurdundan çok uzaklarda yabancı bir toprağa gömülü insan seslenen şair, yarın kıyamet günü geldiğinde ata topraklarıyla kavuşma olabileceğini söyler:

“Doğuyu tut, sonra yurduna yüz çevirip/Kıl namazını, toprağına yüz sürüp”

“Gelecek”, şiirinde de gurbette vatanından, toprağından binlerce kilometre uzakta yaşamak zorunda bırakılan şairin, yurt yarasının onmayışı anlatılmaktadır. Başka yurtlarda başka başka hayatlar kurmuş

olsa da, Kırım'ı olduğu yerden kaldırıp yaşadıkları yere götürmeyi başarmak mümkün olmamıştır. Gözleri, canları, ruhları hep Kırımdadır:

“Budın kırımın tepesine çıkıyorum/Öz köyümün minaresi sezilmiyor/Yad ellerin toprağını dinliyorum/Kardeşlerin ayak sesi işitilmiyor”

“Savaşa Dostlarım Hak Tatar Dili İçin” şiirinde nerede söylene Nevai dili, nerede duyulsa Tokay'ın gönlü, orası ebedi ak topraktır bize, diyen Çobanzade, toprak için savaşmanın ve orada toprak için ölmenin mukaddesliğinsen bahseder. Bu aynı zamanda, kişinin kendi toprağına bağlandığı gibi ne dünya toprağına ne de yurdundan uzak yaşadığı bir başka ülkenin toprağına bağlanmasının mümkün olmadığına sağlamasıdır.

Sonuç

Bekir Çobanzade, şiirlerinden de anlaşıldığı gibi, milletine ait birikimi hafızasına toplamış bir şairdir. Bu birikim, ait olduğu millete ait en küçük hassasiyeti ihmal etmeden, şiirlerine taşımasına yardımcı olmuştur. Şair, şiirlerinde içinde yaşadığı hayatın problemlerine ve ihtiyaçlarına göre milli kültüre ait unsurlardan bir anlam çıkartmaya ve halkın faydasına sunmaya çalışmaktadır. Kültür arayışları ve öze dönüş, kaybedilen insanı arama ve yeniden orya koyma, toplumsal belleğin yansımaları; gelenek ve tarih bilinci başlıkları altında değerlendirdiğimiz şiirlerinde de, içinden çıktığı millet yaşama refleksi olmaya ve millete yeni bir ufuk kazandırma çabası içinde olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif (1996), “Milli Romantik Duyuş Tarzı ve Türk Edebiyatı I” T ürkiye Günlüğü, 38: 173.

ÇETİŞLİ, İsmail (1999), “Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Milli Şuur” Türk Yurdu Dergisi, s. 139-141, Ankara.

JUSDANİS, Gregory (1998). Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür, Milli Edebiyatın İcat Edilişi. İstanbul: Metis Yayınları.

KOLCU, Ali İhsan (2002), Bozkırdaki Bilge Cengiz Aytmatov, Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖSEÖĞLU, Nevzat (1997), Milli Kültür ve Kimlik, İstanbul: Ötügen Yayınları.

OTAR, İsmail (1999), Kırımlı Türk Şairi ve Bilgini Bekir Sıdkı Çobanzade, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.

YETİŞ, Kazım (1978), "Başını Vermeyen Şehit Destanı", Kubbealtı Akademi Mecmuası, Sayı:4, Yıl:7, İstanbul.

Ziya Gökalp (2007), Türkçülüğün Esasları,(Ziya Gökalp, Kitaplar), Yayına Hazırlayan: M. Sabri Koz, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.